

Vliv společné zemědělské politiky EU na zemědělskou politiku ČR

Ilona Walterová

Bakalářská práce
2008

 Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta technologická

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta technologická
Ústav potravinářského inženýrství
akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ilona WALTEROVÁ**
Studijní program: **B 2901 Chemie a technologie potravin**
Studijní obor: **Chemie a technologie potravin**

Téma práce: **Vliv společné zemědělské politiky EU na zemědělskou politiku ČR**

Zásady pro vypracování:

- Historie zemědělské politiky.
- Vznik a vývoj zemědělské politiky EU.
- Vznik a vývoj zemědělské politiky ČR.
- Zemědělská politika ČR a EU.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

[1] Novák, V., Buňka, F., Kadidlová, H. *Ekonomika a výživová politika II., Vývoj zemědělské politiky EU a ČR.* Zlín: UTB ve Zlíně, 2006. 117 s. ISBN 80-7318-451-6.

[2] SZP EU: dostupný z WWW [online]:

<http://www.euroskop.cz/40457/clanek/spolecna-zemedelska-politika-evropske-unie/>.

[3] Bečvářová, V. *Zemědělská politika*, Brno: 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3.

[4] Keřkovský, M., Keřkovská, A. – *Evropská unie historie, instituce, ekonomika a politiky.* Praha: Computer Press, 1999. 142 s. ISBN 80-7226-196-7.

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Helena Kadidlová

Ústav potravinářského inženýrství

Datum zadání bakalářské práce:

18. února 2009

Termín odevzdání bakalářské práce:

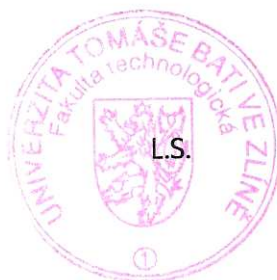
31. května 2009

Ve Zlíně dne 31. května 2009

doc. Ing. Petr Hlaváček, CSc.

děkan

prof. Ing. Ignác Hoza, CSc.

vedoucí katedry

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá vlivem společné zemědělské politiky EU na zemědělskou politiku ČR. Práce se skládá ze čtyř hlavních částí. První část je věnována zemědělské politice a jejím základním modelům. Druhá část práce dokumentuje vznik společné zemědělské politiky a poskytuje přehled jejich hlavních cílů. Důraz je zde také kladen na vývoj a reformy zemědělské politiky. Ve třetím celku je popsána zemědělská politika ČR před vstupem do EU, která zahrnuje vývoj zemědělské politiky ČR před vstupem do EU a využití programů předvstupní pomoci. Závěrečná kapitola se týká zemědělské politiky ČR po vstupu do EU.

Klíčová slova: společná zemědělská politika, reformy společné zemědělské politiky Evropské unie, zemědělská politika České republiky před vstupem a po vstupu do Evropské unie

ABSTRACT

The aim of this thesis was the influence of Common agricultural policy of European union on agricultural policy of Czech republic. The first part is focused on agricultural policy and its basic models. The second part describes formation of Common agricultural policy and its reforms. The agricultural policy before entrée Czech republic into European union is characterized in the third part. The last chapter is concerned in Czech agricultural policy after entrée into European union.

Keywords: Common agricultural policy, reforms of Common agricultural policy of European union, agricultural policy before and after entrée Czech republic into European union

Ráda bych tímto poděkovala své vedoucí bakalářské práce ing. Heleně Kadidlové za její odborné vedení a cenné rady při psaní této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem na bakalářské práci pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků, je-li to uvedeno na základě licenční smlouvy, budu uvedena jako spoluautorka.

Ve Zlíně

.....

Podpis studenta

ÚVOD	6
I TEORETICKÁ ČÁST	7
1 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA	8
1.1 ZÁKLADNÍ MODELY ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	8
2 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU	9
2.1 PŘÍČINY VZNIKU SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY	9
2.2 ŘÍMSKÁ SMLOUVA.....	9
2.3 VÝVOJ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY V LETECH 1958 - 1983	11
2.4 VÝVOJ SPOLEČNÉ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ES V LETECH 1984 - 1989	12
3 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA ČR PŘED VSTUPEM DO EU	22
3.1 PŘEHLED REFORM DO ROKU 1989.....	22
3.2 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ČR V LETECH 1947 - 1989	23
3.3 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ČR V LETECH 1990 - 1997	24
4 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA ČR PO VSTUPU DO EU	30
4.1 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ČR V LETECH 1998 – 2004	30
4.2 VÝVOJ ZEMĚDĚLSKÉ POLITIKY ČR OD 1.5. 2004.....	32
4.3 HORIZONTÁLNÍ PLÁN ROZVOJE VENKOVA ČR NA OBDOBÍ 2004 – 2006 A OPERAČNÍ PROGRAM ROZVOJE VENKOVA A MULTIFUNKČNÍHO ZEMĚDĚLSTVÍ	35
4.4 FONDY PRO FINANCOVÁNÍ NA NOVÉ ROZPOČTOVÉ OBDOBÍ.....	36
ZÁVĚR	39
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	42
SEZNAM OBRÁZKŮ	44
SEZNAM TABULEK	45

ÚVOD

Společná zemědělská politika je významnou součástí hospodářské politiky Evropské unie a také je jednou z nejstarších a nejrozsáhlejších politik. Jejímž předmětem zájmu je zemědělský sektor a snaha o jeho regulaci pomocí společných tržních organizací pro jednotlivé komodity. V této snaze se SZP opírá o regulační nástroje. Těmi jsou především intervenční ceny, kvótní systémy, přímé platby, podpory skladování zemědělských produktů nebo jejich exportu do třetích zemí a jiná administrativní nařízení. SZP je jednou z prvních oblastí mezinárodní spolupráce a jako taková byla brána za vzor při vytváření ostatních politik s nadnárodním charakterem. Další specifika neodmyslitelně spojená s touto politikou jsou především její finanční a administrativní náročnost. Od svého založení je dodnes hlavním příjemcem financí plynoucích z rozpočtu Evropské unie. I přes stovky milionů EUR, které každoročně spolyká, však nedokáže motivovat zemědělce k tomu, aby neopouštěli zemědělský sektor. Je tématem neutuchajících sporů mezi jednotlivými členy Společenství. Hlavním pramenem konfliktů je rozdílný postoj jednotlivých členů k nutnosti a rozsahu reformace této politiky.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaký měla vliv Společná zemědělská politika na ČR před vstupem a po vstupu do Evropské unie.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA

Zemědělská politika představuje soubor ekonomických rozhodnutí a na ně navazujících ekonomických nástrojů a opatření, pomocí nichž vlády a ostatní kompetentní instituce ovlivňují makroekonomickou a mikroekonomickou oblast národního hospodářství [1].

1.1 Základní modely zemědělské politiky

Koncipování a realizace zemědělské politiky vždy vyžaduje řešení následujících problémů:

- a) stanovení cílů zemědělské politiky,
- b) vymezení nástrojů její realizace,
- c) institucionální zabezpečení.

Základní typy zemědělské politiky lze klasifikovat na základě různých kombinací koordinačního a subkoordinačního principu. Toto členění vychází historicky a metodologicky z formování reálně existujících systémů v rámci tržního zemědělství. Na určitém stupni zobecnění při respektování základních charakteristik, lze definovat teoreticky dva základní modely zemědělské politiky uplatňované v rámci tržního zemědělství [2].

Model klasický liberální, uplatňovaný v rámci svobodného tržního zemědělství založeného na principu svobody individuálních subjektů rozhodovat a disponovat. Jde o model nezasahování státu do zemědělského procesu (princip neviditelné ruky trhu) zdůvodňovaný zejména v liberálním pojetí druhé poloviny 19. století tím, že svobodné tržní zemědělství vykazuje ve srovnání s ostatními řády výsledky pokud se týká prosperity, zaměstnanosti a uspokojování potřeb. Stát garantuje podnikatelským subjektům dispoziční svobody pomocí systému právních norem. Zemědělská politika se tedy prakticky redukuje na vytváření právního rámce [2].

Model regulovaného tržního zemědělství, kdy je zachována svoboda disponování a koordinace rozhodování individuálních podnikatelských subjektů, vychází ze signálu trhu. Stát však v rámci zemědělské politiky vytváří nejen právní rámec, ale formuluje i cíle a ve vymezených oblastech zasahuje do hospodářského procesu [2].

V tomto modelu nemá princip individuální svobody rozhodování a zásady státu nezasahovat do zemědělského procesu neomezenou platnost. Mohou být relativizovány na základě nadřazeného vytyčování cílů zemědělské politiky [2].

2 SPOLEČNÁ ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA EU

Společná zemědělská politika (SZP) je významnou součástí hospodářské politiky Evropské unie (EU) a také je jednou z nejstarších a nejrozsáhlejších politik. Jejimi cíli jsou zajištění přijatelných cen potravin pro evropské spotřebitele, dostatečné příjmy pro zemědělce a stabilita určité životní úrovně ve venkovských regionech [3].

2.1 Příčiny vzniku společné zemědělské politiky

Po druhé světové válce Evropa nebyla schopna zajistit svou vlastní zemědělskou produkci a byla zcela závislá na dovozu potravin. Nutnost vytvořit mechanismus, který by zajistil stabilní dodávky potravin, aniž by musely být tyto potraviny pouze dováženy z třetích zemí, byl hlavním důvodem vzniku společné zemědělské politiky. Vedle soběstačnosti v zásobování se kladl důraz na zakládání rodinných farem, rozvíjení zemědělské výroby i v odlehlých částech regionu, zabezpečení ochrany malých zemědělských výrobců a stabilizaci důchodů zemědělců. V důsledku takto vedené politiky mělo dojít k dosažení srovnatelné životní úrovně obyvatelstva ve městech a na venkově a zabránění masovému odchodu obyvatel z vesnic do měst.

Mezi pět základních cílů patřilo: zvýšení produktivity zemědělství, zvýšení individuálních příjmů osob pracujících v zemědělství, stabilizace trhů, zajištění plynulého zásobování a zajištění dodávek spotřebitelům za rozumné ceny. Jak se později ukázalo, především zajištění dodávek spotřebitelům za rozumné ceny, byl cíl do značné míry protichůdný s cíly ostatními [4].

2.2 Římská smlouva

Hlavní cíle SZP byly vymezeny Římskou smlouvou v roce 1957. Smlouva vstoupila v platnost dnem 1. ledna 1958 a od roku 1962 již na těchto principech SZP začíná fungovat. Jejimi cíly bylo:

- zvýšit produktivitu, podporu technického pokroku, optimálně využívat výrobní činitele, zejména pracovní sílu,

- zajistit spravedlivou životní úroveň zemědělcům, zejména zvyšováním jejich osobních důchodů,
- stabilizovat trhy,
- zaručit zásobování zemědělskými produkty,
- zabezpečit přiměřené ceny při zásobování spotřebitelů [5].

Tyto cíle byly ještě dále zpracovány a konečnou podobu dostaly na konferenci v italském městě Stresa v červenci roku 1958, kde byly dohodnuty tyto tři zásady SZP:

- jednotný zemědělský trh pro zemědělské produkty při společných cenách,
- společné upřednostňování evropských produktů před importovanými,
- společný finanční režim.

Dále byly v Římské smlouvě stanoveny postupy, dle kterých byly přijímány rozhodnutí a opatření SZP. Tyto rozhodnutí schvalovala a přijímala Rada ministrů na základě návrhů Evropské komise a po konzultaci s Evropským parlamentem [6].

Ekonomické cíle byly soustředěny na zvýšení produktivity práce, zejména pomocí rozšiřování technického pokroku a optimalizace využívání výrobních fondů, hlavně pracovní síly. Jestliže zvyšování efektivity výroby a posilování konkurenceschopnosti představovalo nepochybně relativní cíl, vedla snaha o nárůst produktivity v pozdějších obdobích i k negativním důsledkům, které se staly předmětem kritiky SZP. Důsledkem růstu produktivity práce byl i pokles počtu pracovníků v zemědělství a hrozba vylidňování venkovských oblastí. Sociálními cíli SZP proto bylo zajistit spravedlivou životní úroveň zemědělcům zvýšením jejich osobních příjmů a zabezpečit přiměřené ceny při dodávkách spotřebitelům [5].

Pokud jde o původní cíle SZP a jejich realizaci, lze konstatovat, že představovaly sice vnitřně rozporný, avšak z hlediska EHS (Evropské hospodářské společenství) zpočátku potřebný nástroj ekonomické a sociální stabilizace zemědělské oblasti. Systém SZP nabídl řízené strukturální podněty pro kvalitativní změny v ekonomické, sociální i regionální dimenzi zemědělství a jako takový přispěl v první fázi pozitivně k naplňování vytčených cílů.

Rozpory obsažené v cílech SZP však vedly postupně k nutnosti nastartovat proces jejich reforem [5].

2.3 Vývoj společné zemědělské politiky v letech 1958 - 1983

Evropské hospodářské společenství bylo založeno šesti zeměmi (Belgií, Lucemburskem, Nizozemskem, Francií, Německem a Itálií) na základě Římské smlouvy. Smlouva zahrnula zemědělství do „společného trhu“, přičemž musela být odstraněna veškerá kvantitativní omezení a cla mezi členskými státy a zavedeny vnější tarify.

Mezi jednotlivými členskými zeměmi existovaly v této době významné rozdíly. Na podobě SZP se výrazně projevilo politické působení Francie, v jejímž čele stál prezident Charles de Gaulle. Přijatá opatření nezpůsobila, přesun pracovních sil ze zemědělství do průmyslu, ale došlo prakticky k zakonzervování struktury zemědělství. Důsledky tohoto byly patrné již v 80. letech minulého století a jsou patrné dosud. Zavedený systém vedl postupně k nadvýrobě a k tvorbě vysokých zásob zemědělských produktů, které značně zatěžují rozpočet EU [1, 3].

Radou mistrů v lednu 1962 byla přijata Bruselská dohoda, ve které byly zpřesněny základní principy společné zemědělské politiky EHS. Jednalo se o:

- odstranění překážek všeho druhu v obchodu se zemědělskými produkty mezi členskými zeměmi,
- vytvoření společného cenového systému,
- vznik společného systému garancí pro zemědělské výrobce v členských zemích EHS,
- přijetí principů společné obchodní politiky ve vztahu ke třetím zemím [3].

Dokonce 60. let 19. století přijalo ES (Evropské společenství) pro většinu produktů systémy ochrany a intervence, které efektivně chránily domácí trhy.

Od 1. července 1968 začal fungovat společný agrární trh ES. Zásady fungování SZP byly postupně precizovány. Po jedenácti letech začal fungovat společný agrární trh a byl dovršen proces konstituování SZP jako řídicí soustavy tohoto trhu. Postupně byl zaveden volný pohyb zboží, dále došlo k plné liberalizaci vzájemného obchodu mezi členskými zeměmi, byla vytyčena stejná pravidla pro obchod se třetími zeměmi, a na konec byla zrušena cla a další překážky volného obchodu mezi českými zeměmi [3].

Evropské zemědělství koncem 60. let 19. století překonalo vývojovou etapu, kdy bylo jeho cílem zabezpečit potravinovou soběstačnost jednotlivých zemí i ES jako celku. Ropná krize v roce 1973, vedla ke zvýšení cen. Obezřetnější politika následovala koncem 70. let 20. století, ale další vlna cenového růstu se objevila začátkem 80. let 20. století [1].

2.4 Vývoj společné zemědělské politiky ES v letech 1984 - 1989

Růst zemědělské produkce pokračoval v růstu produktivity práce, zatímco růst spotřeby byl v rámci ES relativně omezený. V letech 1973 - 1988 se objem zemědělské produkce zvyšoval o 2 % ročně, poptávka po zemědělských produktech se zvyšovala pouze o 0,5 %. To vedlo k větší soběstačnosti, kdy byl omezen objem importu většiny zemědělských produktů do ES a naopak vzrostly nároky na vývoz do třetích zemí. Danou situaci nejlépe charakterizuje následující tabulka, vyjadřující soběstačnost ES v hlavních potravinách. Výroba je uváděna jako procento domácí spotřeby.

Tabulka 1 - Porovnání soběstačnosti ES 12 v hlavních potravinách

	Rok			
	1985/86	1987	1989/90	1990
Obilovin (bez rýže)	110		120	
Cukr	123		128	
Čerstvá zelenina	107		106	
Čerstvé ovoce (bez citrusů)	87		85	
Citrusy	75		70	
Víno	104		103	
Rostlinný olej	56		65	
Telecí maso		107		108
Vepřové maso		102		104
Drůbeží maso		105		105
Skopové a kozí maso		80		81
Vejce				103

Zdroj:Ekonomika výživy a výživová politika

S růstem přebytku zemědělské produkce a se současným růstem rozpočtových nákladů bylo nutno přijmout dále zmíněná restriktivní opatření :

- v roce 1984 byly zavedeny mléčné kvóty, jejichž cílem bylo omezit produkci mléka,
- v roce 1988 byly zavedeny tzv. „stabilizátory“, které fungovaly různým způsobem.

System mléčných kvót byl zaveden v EU v roce 1984 za účelem omezení nadprodukce mléka, stabilizace trhu, ustálení kolísavosti nákupních cen a garantování určité cenové hladiny mléka a mléčných produktů. V České republice byl systém mléčných kvót uplatňován již před vstupem do EU tj. v roce 2001. Po vstupu ČR do EU byla administrace mléčných kvót upravena pravidly Společné zemědělské politiky EU [3, 18].

- v roce 1988 se klíčovým prvkem stabilizačních programů stal systém uvádění půdy do klidu (tzv. set-aside). Byli vyplaceni ti zemědělci, kteří uvedli do klidu nejméně 20 % orné půdy na dobu nejméně 5 let. Zemědělci, kteří uzavřeli smlouvu dostávali plnou náhradu za nerealizované příjmy. Zpočátku uváděli do klidu méně úrodnou půdu a získané prostředky využily k intenzifikaci výroby na úrodnější části pozemků. To si vyžádalo následné zpřesňování podmínek pro uvádění půdy do klidu a stanovení účelu, k čemu uvedená půda do klidu může být využita [3].

2.5 Reformy společné zemědělské politiky

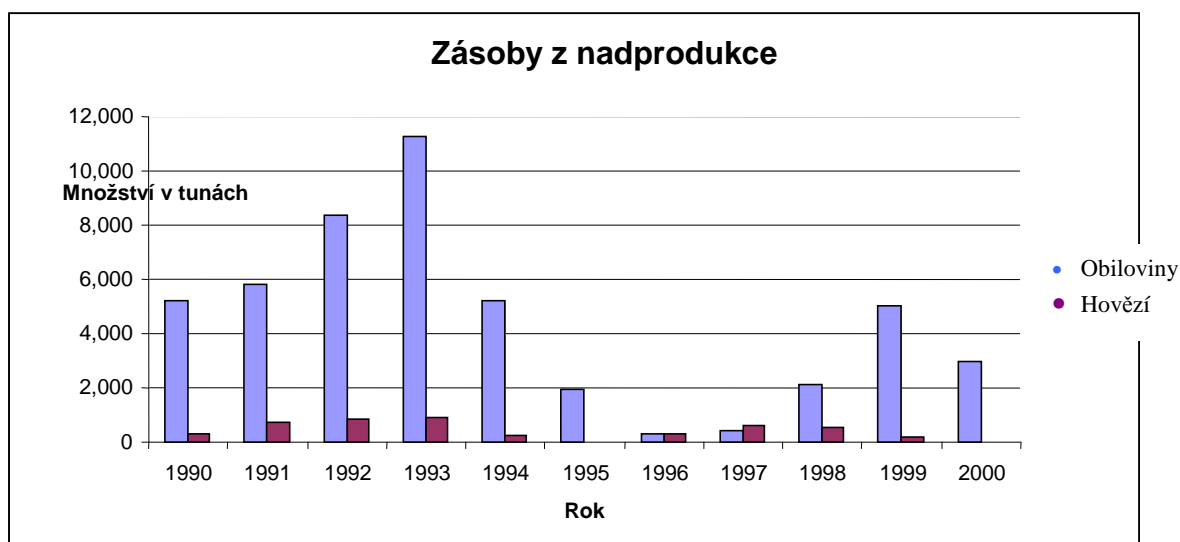
MacSharryho reforma

Představovala uvádění půdy do klidu, každoroční definování její výměry, snižování intervenčních cen obilí, zpřesňování mléčných kvót a podporu extenzivnímu chovu zvířat. MacSharryho reforma z roku 1992 vedla ke snížení zemědělské produkce [3].

Jedním z cílů reformy bylo odstranit rozdíl mezi vnitřní a světovou cenou zemědělské produkce, což znamenalo především omezení exportních dotací, a tím liberalizaci zemědělského trhu vůči třetím zemím. Dalším cílem bylo zajistit přiměřené důchody zemědělcům. Reforma se mimo jiné zabývala také ekologickými aspekty a snahou zamezit vysídlování venkova.

Tato reforma SZP přinesla některé důležité výsledky. Poklesla váha cenových intervencí a na významu nabyly kompenzace vyplácené zemědělcům. Při výčtu dosažených výsledků nesmíme opomenout, že MacSharryho reformy nikterak nesnížily celkové výdaje SZP, pouze změnilly jejich povahu. Dopad reformy byl veskrze pozitivní. Došlo k zásadnímu snížení zásob jak

obilovin, tak hovězího masa (viz.obr.1). V roce 1996 byly zásoby obilí nejnižší v celé historii Společenství.

Zdroj:Fischer,F;:The Common Agricultural Policy, State of play, on-line text

Obr.1 - Zásoby z nadprodukce 1990 - 2000

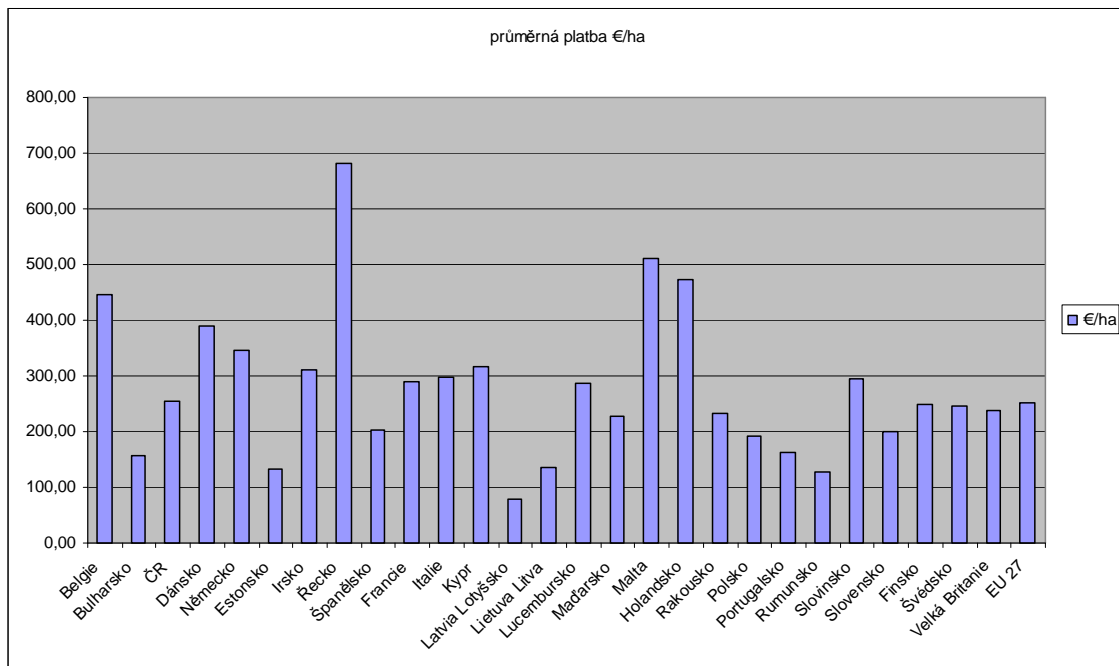
Postupné snižování zásob z nadprodukce u obilovin pokračovalo až do roku 1997 stejně jako u hovězího masa. U obou těchto komodit bylo snížení zásob způsobeno samozřejmě omezením produkce díky snížení regulovaných cen. U obilovin však tento trend byl ještě umocněn snížením cen a navýšením poptávky po obilovinách v rámci Evropy. U hovězího masa naopak byl pokles produkce v druhé polovině devadesátých let provázen a z části i zapříčiněn poklesem poptávky, a to hlavně kvůli výskytu BSE (Bovine spongiforme encefalopatie – nemoc šílených krav) [4].

Přímé platby vznikly jako přímá kompenzace za snížení intervenčních plateb a byly zavedeny v rámci MacSharryho reformy. Přímé platby z části nahradily systém regulovaných cen a nejen že přispěly k omezení produkce, ale v poměrně krátké době dokázaly stlačit koncové ceny zemědělských produktů v rámci EU a přiblížit se cenám na světových trzích. Byla tak nastartována snaha, která se stala ústředním bodem jak pro Agendu 2000, tak hlavně pro reformu z roku 2003, v podobě omezení návaznosti podpory na objem produkce tzv. decoupling. Protože však byly regulované ceny omezeny jen částečně, jednalo se pouze o částečný decoupling. Stále zde totiž docházelo ke změnám v produkci, a tudíž i ovlivňo-

vání trhu právě na základě obdržené podpory. Se zavedením přímých plateb je spojen i další úspěch reformy, a to navýšení příjmů obyvatel EU zaměstnaných v zemědělství (viz.obr.2) [4, 13].

MacSharryho reforma se nedotkla všech komodit ihned. Přímé platby byly zaváděny postupně. V roce 1993 začala s obilninami, hovězím, skopovým a kozím masem, mléčnými produkty a tabákovým sektorem. Krátce poté byly přímé platby aplikovány na sušené krmivo, bavlnu a v roce 1996 na sektor ovoce a zeleniny. Sektor vinný s olivovým olejem podstoupily částečnou reformu v roce 1995. Některé oblasti, například cukerný průmysl, zůstaly MacSharryho reformou absolutně nedotčeny [4].

Bohužel přímé platby, které měly zaručit rovnoměrnou redistribuci finančních prostředků, byly kalkulovány jako platby kompenzační a byly založeny nejen na rozloze obdělávané půdy, ale měly za úkol v mnoha případech stoprocentně nahradit ztrátu způsobenou snížením regulovaných cen. To v konečném důsledku znamenalo, že v mnoha případech výše podpory zůstala nezměněna oproti období před reformou. Samozřejmě to hůře nesly menší farmy, než větší producenti, kterým předcházející systém vyhovoval více. K neúspěchům musíme rovněž připočítat nárůst administrativy, který reformu provázel a byl neúměrný změnám, jež přinesla [7].

Zdroj: Přímé platby: [wwwgoogle.cz: <http://ec.europa.eu/agriculture/sfp/index-cs.htm>](http://ec.europa.eu/agriculture/sfp/index-cs.htm), on-line text

Obr.2 - Průměrná přímá platba €/ha

Agenda 2000

Na sklonku 90. let 21. století bylo Komisi EU uloženo, aby vypracovala návrh na další postup reformování SZP a zohlednila v něm rozvíjející se obchodní a hospodářskou spolupráci se zeměmi střední a východní Evropy, respektive aby zohlednila postupné začleňování těchto zemí do Evropské unie v rámci jejího rozšiřování. Dále bylo Komisi uloženo, aby vypracovala také návrh na financování SZP po roce 2000. Návrh reformy byl uveřejněn v dokumentu s názvem Agenda 2000 [4].

Jak z tohoto dokumentu vyplývá, reforma měla pokračovat v duchu zásad MacSharryho reformy. Především se tedy jednalo o další snížení úrovně intervenčních cen výměnou za zvýšení kompenzačních plateb. V návrhu však byl přidán princip degresivity, což znamená postupné snížení kompenzačních plateb v čase a princip modulace, což je stanovení maximální platby na farmu či progresivní snížení plateb na tunu či hektar dle růstu celkových plateb na jednu farmu [4].

Definitivní verze reformy vzešla z Berlínského summitu v roce 1999, avšak ani jeden z těchto principů nebyl na summitu podpořen. Reforma snížila cenové podpory u obilovin, hovězího masa a u mléka s cílem vylepšit konkurenční postavení Evropské unie v zahraničním obchodě se zemědělskými výrobky. Dále se zavázala k zajištění slušné životní úrovně zemědělců za situace, kdy příspěvky k příjmům nejsou vázány na objem produkce [4].

Důležitou změnou, kterou přinesla Agenda 2000, bylo přenesení těžiště k neekonomickým aspektům, jako je nezávadnost potravin a jejich kvalita, ochrana přírody, rozvoj venkovských oblastí, zacházení se zvířaty, a pod [4]. Evropská komise proto vytýčila cíle SZP takto:

- zvýšit konkurenceschopnost potravinářských produktů na domácím a zahraničním trhu,
- zajistit nezávadnost a kvalitu potravin,
- zajistit životní úroveň lidí pracujících v zemědělství a přispět ke stabilitě příjmů na farmách,
- pojit cíle SZP s ochranou životního prostředí,
- podpora udržitelného zemědělství,

- přispět k vytváření alternativních pracovních a příjmových příležitostí pro zemědělce a jejich rodiny,
- zjednodušit legislativu EU [4].

Hlavním prvkem Agendy 2000 bylo zařazení rozvoje venkova. Zatímco na začátku 90. let 21. století politika rozvoje venkova neexistovala, začaly na ni být nyní vyčleňovány miliardy eur. Důvodů, proč byla problematika venkova zařazena do SZP je několik. Zavedení problematiky venkova do SZP se stalo hlavním tématem Uruguayského kola jednání GATT (General Agreement on Tariffs and Trade – všeobecná dohoda na clech a obchodu) (předchůdce současné WTO – Světová obchodní organizace), které probíhalo letech 1986 – 1994. Zemědělství začalo být v 70. letech příliš výkonné a docházelo k nadprodukci. EU se tehdy rozhodla, že zemědělcům sníží dotace a tyto ztráty jim vykompenzovala vrácením určité částky, která byla použita na rozvoj venkova. Dalším důvodem byl skandál, se kterým se Evropa potýkala v tomto období, a to výskyt nemoci BSE u skotu. SZP potřebovala obnovit důvěru spotřebitelů k hovězímu masu, proto začala vynakládat značné částky na podporu ekologického zemědělství, což byl do této doby pouhý koníček pro některé zemědělce. Další finanční podpora proudila na zkvalitnění veterinární péče, zdraví a pohody zvířat (tzv. welfare). Agenda 2000 přispěla k tomu, že ekologické zemědělství začalo nabývat na popularitě a šířit se do všech zemí EU. Jedním z kladných výsledků přijatých v opatření v rámci Agendy 2000 bylo snížení nákladů na SZP. Na začátku 90. let 21. století čerpala SZP dvě třetiny společného rozpočtu EU (okolo 40 miliard €), v roce 2004 se tento podíl podařil snížit na 45 % [3, 15].

Klesaly výdaje na podporu regulace cen a přímé platby a více prostředků proudilo na rozvoj venkova. Celkové výdaje se striktně držely finančního rámce, který byl schválen jako součást Agendy 2000 a později upraven v roce 2002, aby lépe reflektoval potřeby blízkého se rozšíření o deset zemí střední a východní Evropy. V roce 2002 v rámci debaty Evropské rady ohledně přímých plateb pro nově přistupující země bylo odsouhlaseno, že: celkové roční výdaje na podporu regulace cen a přímé platby nesmí v období let 2007 - 2013 v EU 25 překročit sumu, která byla pro tuto kategorii vyhrazena pro rok 2006 EU. Celkové výdaje na podporu regulace cen a přímé platby v letech 2007 - 2013 nesmí tedy překročit sumu, jež byla vyhrazena pro rok 2006 a navýšena o 1 % [7].

Fischlerova reforma

V roce 2003 byl zhodnocen průběh Agendy 2000 a byla navržena její další úprava. Nová reforma prosazovala více a detailněji základy MacSharryho reformy a bývá také někdy nazývána Fischlerovou reformou, podle tehdejšího evropského komisaře zemědělství Hanze Fischera [4].

Tato reforma byla přijata v červnu 2003 a změnila způsob podpory zemědělců v EU. Zemědělci mají větší volnost, mohou produkovat to, co požaduje trh. Nová podoba SZP by měla zemědělce přimět k větší konkurenceschopnosti a orientaci na tržní produkci, ale zároveň jim zaručit jistou úroveň příjmu. Podporovány byly zemědělské programy dbající na ekologickou produkci, dobré zacházení se zvířaty a kvalitu výroby [8].

Smyslem Reformy 2003 bylo dokončit oddělení podpory od produkce, což znamená spíše optimalizovat produkci, než se zaměřovat na její maximalizaci. Tento smysl reformy se jeví jako klíčový, protože má bránit nadvýrobě a donutit farmáře orientovat svou výrobu více podle potřeb trhu. Na základě reformy by mělo být nezávislé na přímých platbách až 75 % produkce zemědělských plodin. Snižovat se mají i přímé platby pro velká hospodářství s tím, že ušetřené peníze půjdou na rozvoj venkova [9]. Jako zásadní se jeví také snížení rozsahu výdajů na SZP, a to ze stávajících 2/3 na 1/2 celkového rozpočtu EU. Cílem je tedy nejen podpora zemědělství, ale i dlouhodobá životaschopnost venkovských oblastí a trvalá udržitelnost jak enviromentální, tak i ekonomická a sociální [3, 6]. Tyto cíle měly být uskutečňovány především následujícími nástroji:

- decoupling,
- cross compliance,
- modulace [3, 10].

Decoupling (odstranění vazby podpor na zemědělskou produkci)

Smyslem tohoto opatření je zavedení tzv. jednotné platby na farmu (integrovaná platba). Dosud fungující systém podpor byl koncipován výrobkově, což znamenalo, že zemědělec musel žádat podle přesně daných pravidel o jednotlivé podpory (např. o podporu na plodiny pěstované na orné půdě nebo o podporu na chmel a další). Proto v rámci jednotné platby mělo dojít ke zjednodušení celého administrativního systému. Integrovaná platba

byla vypočtena z referenčního období 2000 - 2002 a byla v rámci jednotlivého členského státu převoditelná. Pro úspěšné získání podpory ze SZP museli příjemci integrovaných plateb splnit požadavky na ochranu životního prostředí, bezpečnost potravin, zdraví a pohodu zvířat (welfare) a také splňovat podmínky bezpečnosti a zdraví při práci a zejména měli povinnost udržovat veškerou zemědělskou půdu v dobrém stavu. Ti příjemci, kteří se těmto požadavkům nepodrobili nebo je nějakým způsobem porušovali, například tím, že používali zakázané růstové látky či znečišťovali půdu, byli tímto vystavováni sankcím. V závislosti na závažnosti provinění měly tyto pokuty podobu snížení vyplácené pomoci od 10 do 100 % z dané částky [2, 10].

Cross compliance (respektování standardů na úrovni farmy)

Cross compliance (CC) je označována také jako křížová shoda, křížová podmíněnost či křížová kontrola. Jedná se o souhrn zákonných požadavků na hospodaření a stanovení zemědělských a enviromentálních podmínek pro hospodaření. Aby mohl zemědělec čerpat přímé platby ze zdrojů EU, bude muset tyto zákonné požadavky dodržovat. CC vyžaduje za prvé shodu s 19 evropskými předpisy pokrývajícími následující oblasti [11]:

- oblast životního prostředí, která zahrnuje ochranu volně žijících ptáků, ochranu podzemních vod před znečišťováním, ochranu půdy před používáním odpadních vod v zemědělství, ochranu vod před znečištěním dusičnany ze zemědělských zdrojů a ochranu biotopů živočichů a rostlin,
- oblast identifikace a evidence zvířat, ta zahrnuje systém identifikace a registrace skotu, označování hovězího masa a výrobků z hovězího masa, pasy skotu atd.,
- oblast ochrany veřejného zdraví, zdraví zvířat a rostlin, kam patří směrnice stanovující pravidla pro prevenci, tlumení a vymýcení BSE, slintavky, kulhavky a oznamovací povinnost u těchto chorob,
- oblast zabezpečení welfare zvířat, správné zacházení s hospodářskými zvířaty, ochrana telat, ochrana prasat a další [3].

Druhým prvkem je udržování pozemků ve stavu dobrých zemědělských a enviromentálních podmínek. Kam patří např.:

- nezrušení krajinných prvků jako jsou meze, terasy, skupiny dřevin, stromořadí,

- vyloučení pěstování kukuřice, brambor, řepy, bobu setého, sóji a slunečnice na půdních blocích, popřípadě dílech půdních bloků, s průměrnou sklonitostí převyšující 12 stupňů,
- zpracování statkových hnojiv (keжда, močůvka) do půdy nejdéle do 24 hodin po jejich aplikaci,
- vyloučení změny kultury travní porost na zemědělskou kulturu orná půda [11].

Součástí CC je i zavedení zemědělského poradenského systému, který funguje od 1. ledna 2007. Mezi instituce podílející se na CC v ČR patří například SZIF (Státní zemědělský intervenční fond), které vyřizuje přímé platby a také MZe ČR (Ministerstvo zemědělství České republiky), který funguje jako orgán koordinační a kontrolní [11].

V rámci programu CC jsou stanoveny také řádné kontroly zemědělců, kteří podali žádost o podporu v rámci tohoto režimu. Když kontrola zjistí nedostatek, je v její kompetenci snížit platby až o 5 %, při opakovaném nedodržení režimu je možné snížit platby až o 15 % a při úmyslném nedodržení snížení platby o 20 % a výše. Také lze zemědělce vyloučit z jednoho či několika režimů podpor nebo uplatnit jeho vyloučení z plateb na jeden rok a více [11].

Modulace

Modulací se rozumí přesun určitého procenta z celkových přímých plateb, které členský stát získá na opatření související s rozvojem venkova – přesun finančních prostředků z I. pilíře SZP (rozvoj zemědělství) do II. pilíře SZP (rozvoj venkova). Modulace se nevztahuje na nové členské státy, ale to pouze do té doby, než jejich přímé platby dosáhnou stejné úrovně, jaká je ve stávajících členských zemích. Toto opatření se týká farem, kterým jsou poskytovány přímé platby nad 5000 €. Každoročně (počínaje rokem 2004) bude vyloučeno 5 % z těchto plateb na rozvoj venkova [10].

Farmářů, kteří pobírají od EU podporu do 5000 €, se toto opatření nedotkne. Do roku 2007, tedy začátku nového rozpočtového období, měli členské státy možnost přesouvat prostředky z přímých plateb na účely rozvoje venkova na základě dobrovolné modulace [10]. Výsledná podoba modulací je v následující tabulce.

Tabulka 2 - Finální podoba modulace

	EU 15	EU 15	EU 15	EU 15	NSČ	NSČ
suma přímých plateb	2009	2010	2011	2012	2012	2013
0 - 5000 €	0	0	0	0	0	0
5000 - 300000 €	7%	8%	9%	10%	0	10%
nad 300000 €	11%	12%	13%	14%	4%	14%

Zdroj: Přímé platby: [www.google.cz:<http//ec.europa.eu/agriculture/sfp/index-cs.htm](http://ec.europa.eu/agriculture/sfp/index-cs.htm).

V rámci tržních opatření Fischlerova reforma pokračuje a prohlubuje Agendu 2000, respektive MacSharryho reformu. Opatření jsou většinou charakteru snížení intervenční ceny popřípadě zrušení intervenčního nákupu. Mezi nejvíce diskutované sektory, které byly ovlivněny reformou z roku 2003, patřil sektor obilovin, protože se však jedná o tak citlivou komoditu, nedošlo k žádným radikálním změnám [7].

Významnější je především změna zavedená touto reformou v poskytování přímých plateb, kdy jsou platby poskytovány, pokud je na půdě produkován jakýkoliv druh zemědělských plodin. Za krok správným směrem je odborníky také považováno spojení vyplácení plateb se širokým spektrem pro environmentálních podmínek a také kritérií týkající se blahobytu zvířat [7].

3 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA ČR PŘED VSTUPEM DO EU

3.1 Přehled reforem do roku 1989

První pozemková reforma byla uskutečňována 16. dubna 1919. Cílem bylo omezení pozemkového vlastnictví cizí šlechty, velkých českých pozemkových vlastníků a církve, posílení selských a rolnických hospodářství. Spočívala ve vyvlastnění pozemků nad 150 ha zemědělské půdy nebo 250 ha veškeré půdy. Za odňatou půdu náležela majiteli náhrada [3].

Podstatou této reformy byla úprava vlastnických vztahů k půdě tím, že půda přesahující zákonem předem vymezenou výměru byla “zabrána“ (odebrána původními majitelům) a následně přidělena novým majitelům, a to za úplatu. Reforma posílila skupinu středních rolníků, ale nepřinesla podstatnější zvýšení jejich výrobní kapacity. Zaznamenala sociální zklidnění na vesnici a současně upevnění pozic agrární strany. Na druhé straně však podnítila technický rozvoj v zemědělství zvětšením počtu a významu kapitalistických statků o výměře 20-200 ha. Statky představovaly nejrentabilnější skupinu zemědělských podniků. Současně docházelo v průběhu reformy k majetkovým změnám bývalých šlechtických cukrovarů, lihovarů, mlékáren a mlýnů. Akcionáři těchto podniků se stávali zemědělci (tzv. porolničování). Kromě sociálního, hospodářského a politického aspektu obsahovala reforma i národní aspekt. Posílila v zemědělství a v potravinářském průmyslu české podnikání a omezila ekonomickou sílu převážně německé šlechty [2, 12].

Provedení druhé pozemkové reformy bylo realizováno jako druhá a třetí etapa poválečné pozemkové reformy.

První etapa poválečné pozemkové reformy (1945 – 1947) byla zahájena dekretem prezidenta republiky, podle něhož byla konfiskována půda německé a maďarské šlechty, ale současně i německých rolníků, zrádců a nepřátel českého a slovenského národa. Díky pozemkové reformě se podařilo zčásti osídlit pohraničí a udržet tam chod života a zásobování. Přidělená půda jednotlivcům nesměla překročit výměru 13 ha a to za cenu jednoleté až dvouleté sklizně, možnost splátek až na 15 let, v odůvodněných případech byla přidělována půda zdarma. Cílem bylo diferencování ceny na zemědělské výrobky, zvýšení cen u živočišných výrobků, odstupňování cen podle velikosti podniků [2, 3].

Druhá etapa poválečné pozemkové reformy (1947 – 1949) byla schválena na základě zákona o revizi první pozemkové reformy. Jednalo se o revizi úpravy pozemkového vlastnictví podle původního zákona z roku 1919, která se týkala:

- majetku vyloučeného ze záboru, majetku ponechaného původnímu vlastníkovi a majetku, který byl zabrán, ale nebylo doposud s konečnou platností rozhodnuto o jeho dalším využití z hlediska vlastnických práv,
- podniků a hospodářských jednotek, vytvořených ze zabraného pozemkového majetku. Vlastníkům bylo ponecháno pouze 50 ha výměry tohoto majetku [2, 3].

Třetí etapa poválečné pozemkové reformy byla zahájena v dubnu 1947 Hradeckým programem. Po únoru 1948 byly zkonfiskovány i pozemky pod 50 ha, pokud na ní vlastníci nepracovali. Dále došlo ke změně agrární struktury. Zaniklo selské a rolnické hospodářství [2, 3].

3.2 Vývoj zemědělské politiky ČR v letech 1947 - 1989

Třetí etapa poválečné pozemkové reformy byla zahájena na základě zákona o nové pozemkové reformě. Z malých zemědělských podniků se postupně stala Jednotná zemědělská družstva (JZD) a Československé státní statky (ČSSS), které byly orientovány na tradiční zemědělskou výrobu. Služby zemědělským podnikům poskytovaly podniky služeb, jakými byly Zemědělské nákupní závody (ZNZ), Strojně traktorové stanice (STS), osivářské firmy, plemenářské služby, veterinární služby a další obchodní a zpracovatelské podniky. Každou službu mohl poskytovat jen státem uznávaný podnik služeb a odběratelem zemědělských výrobků mohl být jen státem vybudovaný potravinářský podnik. Příslušný zemědělský podnik musel odebrat každý zemědělský výrobek a to vše za státem stanovené ceny. JZD a státní statky měly dodavatelské, odběratelské a cenové jistoty, dané a kontrolované státem [2, 3]. Obecně se jednalo o administrativně distribuční systém rozdělování a materiálně technického zásobování, jehož pomocí bylo možno zvýhodňování cílové sektory i jednotlivé příjemce. Byl součástí centrálně direktivního systému řízení národního hospodářství, který v této etapě lze charakterizovat takto:

- veškerá hospodářská činnost byla řízena státním národohospodářským plánem na základě bilance naturálních a finančních zdrojů a potřeb,

- změny v objemu výroby a organizaci výrobních a obchodních vztahů byly určovány centrálně, bez ohledu na výši nákladů a efektivnost,
- plán jako souhrn výrobních a finančních ukazatelů byl prostřednictvím resortních ministerstev hierarchicky rozepisován až na jednotlivé podniky,
- hmotná stimulace byla vázána na plnění direktivních ukazatelů, zejména naturálních výsledků výroby,
- podniky ztratily ekonomickou samostatnost včetně volby struktury a způsobu výroby,
- velmi rozšířená byla redistribuce finančních prostředků v rámci odvětví i mezi odvětvími a administrativně distribuční systém materiálně technického zásobování [2].

V roce 1989 bylo v zemědělství 1 024 JZD, které obhospodařovaly 61,4 % zemědělské půdy a 174 státních statků obhospodařujících 25,3 % zemědělské půdy. Soukromých hospodářství bylo 3 205 a obhospodařovaly 0,4 % zemědělské půdy. Průměrná mzda v zemědělství v roce 1989 činila 3 455 korun, v průmyslu 3 335 korun. Půda byla získávána rozsáhlými melioracemi a narovnávaním koryt malých vodních toků, které postupně vedlo k narušování životního prostředí [2, 3].

3.3 Vývoj zemědělské politiky ČR v letech 1990 - 1997

Cílem zemědělské politiky v letech 1990 – 1994 bylo obnovit tradiční formu zemědělského podnikání založeného na rodinných farmách a obnovení vlastnických vztahů. Hlavní nástroje zemědělské politiky byly investiční dotace a bezúročné půjčky začínajícím zemědělcům. Nástroje na obnovu vlastnických vztahů byly – restituce, transformace a privatizace.

Restituce zahrnovala navrácení státem vyvlastněných majetků oprávněným vlastníkům. Jednalo se o převod vlastnického práva státu na fyzické osoby v rámci náprav křivd způsobených v období od 25. února 1948 do 1. ledna 1990. Restituce nebyly automatické [2, 3].

Transformace byla součástí zemědělských družstev a byla klíčovou součástí zemědělské reformy. Spočívala ve vypořádání majetkových nároků a přechod družstev na jiné právnické osoby nezaložené na kolektivním vlastnictví. Do procesu transformace vstoupilo více než 1200 družstev a dotýkalo se více než 60 % celkové výměry zemědělské půdy [2, 3].

Privatizace se týkala státních statků. Polovina státních statků měla být privatizována v rámci procesu restitucí a kompenzací. V následujících letech měla být část majetku na-

bídnuta k prodeji a to tak, aby postupně došlo k prodeji veškerého majetku, včetně asi 500 000 ha půdy. Zákon o prodeji byl projednáván v roce 1997, projednávání bylo odloženo [2, 3].

Postavení zemědělských podniků, podniků služeb a potravinářských podniků na trhu se významně změnilo. JZD (jednotná zemědělská družstva) a státní statky se přeměnily na zemědělská družstva, společnosti s ručením omezeným a na akciové společnosti. Objem zemědělské výroby v roce 1989 se snížil na 108,6 mld. Kč. a v roce 1997 na 76,8 mld. Celkový počet pracovníků se v období let 1989 až 1993 snížil o víc jak polovinu z 533 100 na 260 100 osob. Příčinnou situace v zemědělství bylo zhoršení přístupu zemědělských podnikatelů k finančním prostředkům a také sociální problémy vedly k zániku pracovních míst [3].

V následujících letech (1995 – 1997) byla zemědělská politika orientována na dokončování privatizace a transformace zemědělství, na zlepšování podmínek přístupu zemědělských podnikatelských subjektů k finančním zdrojům prostřednictvím Podpůrného a generačního rolnického a lesnického fondu (PGRLF), zlepšení situace z hlediska zdravotní nezávadnosti potravin a řešení sociálních problémů v ohrožených oblastech. Stabilita trhu byla považována za hlavní faktor postupného zastavování propadu zemědělské výroby v ČR. Zajišťována byla intervenčními nákupy a subvencovanými experty, prováděnými Státním fondem tržní regulace (SFTR) [2].

PGRLF je akciovou společností s jedním akcionářem – Ministerstvem zemědělství ČR. Začal fungovat dne 22. 7. 1993. Byl určen, aby svojí činností: snižoval neatraktivnost zemědělství na finančním trhu a zpřístupňoval úvěry pro prvovýrobu, podporoval příliv kapitálu do zemědělství prostřednictvím úvěrů, rozděloval riziko mezi všechny účastníky úvěrového vztahu, vytvářel podmínky pro realizaci dlouhodobějších a perspektivních podnikatelských projektů při výrazné stabilizaci podmínek využití cizího kapitálu. Fond se stal významným nástrojem investiční aktivity zemědělské prvovýroby. Podpory poskytované PGRLF zahrnovaly dotace úroků z úvěrů a záruky na bankovní úvěry. V roce 2006 poskytoval dotace na investiční programy Zemědělec, Zpracovatel, Odbytová organizace, Hygieny, Půda, Mládí a povodně 2006 [2, 3].

Cílem **SFTR** bylo zabezpečování regulace trhu s některými produkty rostlinné a živočišné výroby a výrobků vzniklých jejich zpracováním. SFTR poskytoval dotace při vývozu ze-

mědělských a potravinářských výrobků a koordinoval objemy a termíny doplňování zásob zemědělských a potravinářských výrobků. Kromě prostředků ze státního rozpočtu ČR tvořily zdroje SFTR pro financování regulace trhu také zůstatky finančních prostředků z minulých období, tržby z prodeje zásob intervenčně nakoupené pšenice potravinářské v předchozích letech apod. Čtvrtina zdrojů byla použita na exportní subvence. Subvencován byl vývoz mlékárenských výrobků, jatečných prasat, bramborového škrobu a chmele [2, 3].

Zákon o zemědělství

Na základě programového prohlášení vlády byl dne 24. září 1997 Parlamentem ČR přijat Zákon o zemědělství. Zákon byl velice stručný, v zemědělské politice byl krokem vpřed. Účelem zákona o zemědělství bylo vytvářet podmínky pro zajištění základní výživy obyvatel a potravinové bezpečnosti z domácích zdrojů, k podpoře mimoprodukčních funkcí venkova, vytvářet podmínky pro provádění společné zemědělské politiky a politiky rozvoje venkova EU, vytvářet podmínky pro rozvoj rozmanitých hospodářských činností a zvýšení kvality ve venkovských oblastech a pro rozvoj vesnic. Zákonem byla potvrzena povinnost vlády předkládat každoročně Poslanecké sněmovně Zprávu o stavu zemědělství ČR, a to nejpozději do 30. září následujícího kalendářního roku [2, 3].

3.4 Programy předstupní pomoci

Programy předstupní pomoci byly realizovány strukturálními fondy (Structural Funds), které měly pomoci nejen ČR, ale i ostatním kandidátským zemím osvojit si před vstupem do EU její základní principy a přijmout opatření, týkající se přijímání nových členských zemí. Jedná se o finanční nástroje EU, které přispívají k posilování hospodářské a sociální soudržnosti, snižování rozdílů mezi úrovní rozvoje různých regionů a snížení zaostalosti nejvíce znevýhodněných regionů a venkovských oblastí [6].

Program PHARE (Poland and Hungary Assistance in Restructuring Economy) byl původně založen Evropskou unií pouze pro Polsko a Maďarsko v roce 1989, ale postupem času byl rozšířen i na další transformující se země. Nyní z něj čerpají i Rumunsko a Bulharsko, které přistoupily do EU v roce 2007. Zpočátku byl zaměřen na restrukturalizaci a od roku 2000 byl zaměřován na budování oblastí nutných pro vstup do EU. Mezi tyto

oblasti patří zejména bezpečnost potravin, veterinární služba a budování struktur SZP. Fond PHARE lze rozčlenit do čtyř základních kategorií:

1. národní programy (National Phare Programme) - tyto programy byly přímo zaměřeny na přípravu kandidátských zemí na členství v EU.
2. programy přeshraniční spolupráce (Cross – Boarder Co - operation, CBC) - byly přípravou na účast v iniciativě Společenství INTEREG III. Tyto programy měly zpravidla investiční charakter a týkaly se příhraničních regionů s přes hraničním dosahem.
3. mnohonárodní programy (Multi – beneficiary Programme) realizované kandidátskými zeměmi - byly připravovány Evropskou komisí, ale jejich naplnění bylo v odpovědnosti kandidátské země.
4. mnohonárodní programy (Multi – beneficiary Programme) realizované Evropskou komisí - byly připravovány a realizovány přímo Evropskou komisí, kandidátská země neodpovídala za jejich implementaci.

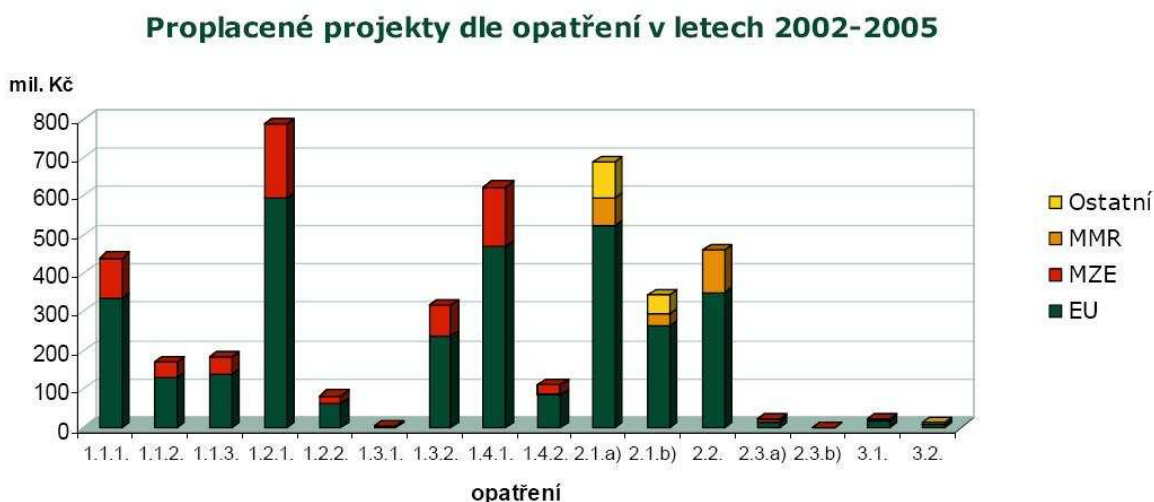
Finanční fond PHARE byl zaměřen na několik prioritních oblastí, a to na posilování demokracie, lidská práva a podporu menšin, hospodářskou s sociální soudržnost, podporu institucí, životní prostředí, zemědělství, soudnictví a vnitro [3, 6].

Program SAPARD (Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development) byl určen k zavádění právních předpisů EU z oblasti SZP do legislativy kandidátských zemí a realizaci vyjmenovaných opatření v oblasti zemědělství a venkova. Kandidátské země mohly využívat SAPARD v časovém rozmezí od roku 2000 do roku 2006, maximálně však do konkrétního data vstupu do EU [1, 3].

Programu SAPARD byl rozdělen na tři priority. První prioritou bylo zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství. V rámci této priority byla vymezena jednotlivá opatření. První opatření se týkalo investic do zemědělského majetku, kam spadaly pod opatření v rámci welfare v chovech hospodářských zvířat, rekonstrukce skladovacích prostor a skladovacích kapacit pro vedlejší produkty živočišné výroby. Druhé opatření se zaměřovalo na zlepšení zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu, kde byl kladen důraz na modernizaci stávajících technologií. Třetím opatřením bylo zlepšování kvality potravin a ochrany spotřebitele. Ty byly realizovány pomocí SEUROP (aplikace standardů kvality EU) a HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points system – analýza rizik a kritické kontrolní body). Čtvrté opatření zahrnovalo meliorace a pozemkové úpravy [6].

Druhou prioritou byl trvale udržitelný rozvoj venkovských oblastí. Prvním opatřením v rámci druhé priority byla obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury. Dalším opatřením se stal rozvoj a diverzifikace hospodářských činností zajišťujících rozmanitost aktivit a alternativní zdroje příjmů. Třetí opatření se týkalo metod zemědělské produkce určené k ochraně životního prostředí a zachování krajiny [6].

Poslední prioritou bylo zajištění odborné pomoci zemědělcům. Opatření se týkala zejména zlepšování jejich profesního vzdělání a poskytnutí technické pomoci [16, 17]. Výše vyplácených částek v rámci programu SAPARD je uvedena na obr.5.

Zdroj: http://www.szif.irj/go/km/docs/apa_anon/cs/dokumenty_ke_stažení/sapard/1160392614859.pdf/

Obr.3 - Proplácené projekty dle opatření v letech 2002 - 2005

Z grafu 1 je patrné, že nejvíce prostředků bylo propláceno v opatření 2.1. Obnova a rozvoj vesnic a venkovské infrastruktury, a to ve výši 25 % celkových plateb. Pak následují platby na opatření 1.2. Zlepšování zpracování a marketingu zemědělských produktů a produktů rybolovu a opatření 1.1. Investice do zemědělského majetku, které představuje 20 % provedených plateb. Při sečtení plateb v rámci opatření 1.2 a 1.3 můžeme konstatovat, že zpracovatelský sektor obdržel 27 % plateb programu SAPARD, 17 % celkových plateb bylo vynaloženo na projekty v rámci opatření 1.4 Meliorace a pozemkové úpravy [16].

Program ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre – Accession) byl zaměřený zejména na investice do životního prostředí a dopravy [3].

Prioritami programu ISPA v rámci životního prostředí byly zejména problémy, týkající se zajištění množství a jakosti vod (čištění odpadních vod, kvalita pitné vody), dále nakládání s odpady, kvalita a ochrana ovzduší [6].

V oblasti dopravy se jednalo v programu ISPA o modernizaci dopravní infrastruktury a k jejímu napojení na již existující či schválené dopravní koridory v rámci stávajících členských států Evropské unie. Finanční prostředky byly vynakládány na rozvoj železniční infrastruktury, silniční infrastruktury, přístavů, letišť. Program měl podpořit také propojování a zkvalitnění mezinárodních dopravních sítí. Vstupem ČR do EU dne 1. května 2004 byly všechny probíhající projekty ISPA přeloženy do Fondu soudržnosti (Kohezní fond) [17].

Tabulka 3 - Indikativní rozdělení prostředků nástroje ISPA pro kandidátské země.

Země	Procentní podíl rozpočtu ISPA	Miliardy € ročně
Bulharsko	8 – 12	83,2 – 124,8
Česká republika	5,5 – 8	57,2 – 83,2
Estonsko	2 – 3,5	20,8 – 36,4
Litva	4 – 6	41,6 – 62,4
Lotyšsko	3,5 – 5,5	36,4 – 57,2
Maďarsko	7 – 10	72,8 – 104
Polsko	30 – 37	312 – 384,8
Rumunsko	20 – 26	208 – 270,4
Slovensko	3,5 – 5,5	36,4 – 57,2
Slovinsko	1 – 2	10,4 – 20,8

Zdroj: Evropská komise.SZP EU:dostupný z www.euroskop.cz/článek/společná-zemědělská-pložitka-evropské-unie.

4 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA ČR PO VSTUPU DO EU

4.1 Vývoj zemědělské politiky ČR v letech 1998 – 2004

Naše zemědělství do konce roku 1998 prošlo razantními změnami. Během několika let transformace ze zemědělství odešlo 50 % pracovních sil, rozměr zemědělství se snížil o 30 %, objem podpor, které dostávali zemědělci byl třikrát nižší než v EU a naše zemědělství vykazovalo o 20 – 30 % nižší konkurenceschopnost. Zemědělství mělo, ale i silné stránky jako např. vyšší konkurence výroby, výrazně vzrostla produktivita práce, naši zemědělci měli vysokou vzdělanost a byly flexibilní. V dubnu 1999 předložil ministr Jan Fencel vládě návrh Koncepce agrární politiky, který byl schválen. Cílem koncepce bylo dosažení konkurence schopnosti našeho zemědělství vůči EU. Koncepce zemědělské politiky ČR po vstupu do EU předpokládala, že převážná část ekonomických a strukturálních problémů bude řešena soukromými subjekty v rámci daných ekonomických a odbytových podmínek. Týkala se např. další restrukturalizace a konsolidace podniků a jejich kooperace a integrace na trhu. Stát spolu se zdroji EU působil na příjmovou stránku zemědělských podniků (především z hlediska snižování rizik zemědělského podnikání) a na orientaci soukromých subjektů v agrárním sektoru. Změny orientace byly podporovány regulačními a stimulačními opatřeními [3, 21].

V tomto dokumentu byly stanoveny cíle pro období 1999 – 2001, které bylo nazýváno etapou Revitalizace, a dlouhodobější cíle pro období po roce 2001 až do vstupu do EU byla tato etapa nazvána etapou Adaptace [2, 3].

Cílem etapy revitalizace bylo dořešení vnitřních vývojových problémů agrárního sektoru, eliminace překážek dalšího vývoje, stabilizace sektoru před jeho přizpůsobováním podmínkám EU, institucionální příprava na vstup do EU. První etapa byla vymezena konkrétnějšími úkoly, byla více soustředěna na zvýšení efektivity a dosažení žádoucí restrukturalizace výroby [2, 3].

Etapa Adaptace byla plánována na léta 2002 – 2005, případně na léta 2003 – 2006. Cílem adaptace bylo dosažení konkurenceschopnosti sektoru a zlepšení efektivity výroby, zajištění dostatečné výnosnosti kapitálu v zemědělství, vytvoření předpokladů k zajištění přiměřených spotřebitelských cen potravin s vysokými kvalitativními parametry, environmentální

funkce zemědělství, diverzifikace činnosti zemědělských podniků. V této etapě měl být kladen důraz na environmentální služby [2, 3].

Státní zemědělský intervenční fond (SZIF)

Nahradil Státní fond tržní regulace, který byl zrušen v roce 2000. Zákon nabyl platnosti 11. srpna 2000. Cílem SZIF bylo:

- poskytovat finanční podporu v různých formách,
- provádět intervenční nákup zemědělských výrobků a potravin za intervenční ceny a zajišťuje případné zpracování tohoto zboží,
- prodávat jim nakoupené zemědělské výrobky a potraviny ke spotřebě na domácím trhu nebo na vývoz, anebo poskytoval subvence při vývozu zemědělských výrobků a potravin,
- využívat produkční kvóty [2, 3].

SZIF vyplácí intervenční podpory, kompenzační podpory, podpory pro skladování a zpracování zemědělských výrobků a potravin, podpory pro zajištění odbytu zemědělských výrobků a potravin na domácím trhu, podpory uvádění půdy do klidu, podpory nepotravinářského využití zemědělské produkce, podpory programů zvýšení spotřeby zemědělských výrobků a potravin, podpory prodeje zemědělských výrobků a potravin pro humanitní, sociální a podobné účely včetně potravinové pomoci [2]. SZIF plní funkci platební agentury, k této funkci byl akreditován koncem dubna 2004, těsně před vstupem ČR do EU. Jeho činností byla tedy i administrace národních a unijních podpor. Finančními zdroji byly dotace ze státního rozpočtu, příjmy z prodeje zemědělských výrobků a potravin nakoupených Fondem, podpory poskytnuté Evropskými společenstvími nebo jiným zahraničním subjektem, úvěry poskytnuté Fondu, úroky z vkladů Fondu, výnosy z cenných papírů, smluvní pokuty, pokuty, pojistná plnění a jiné příjmy [2]. Vyplácení dotací SZIF je uvedeno v následující tabulce.

Tabulka 4 - Vyplácené a rozpočtové dotace SZIF dle období (v tis. Kč)

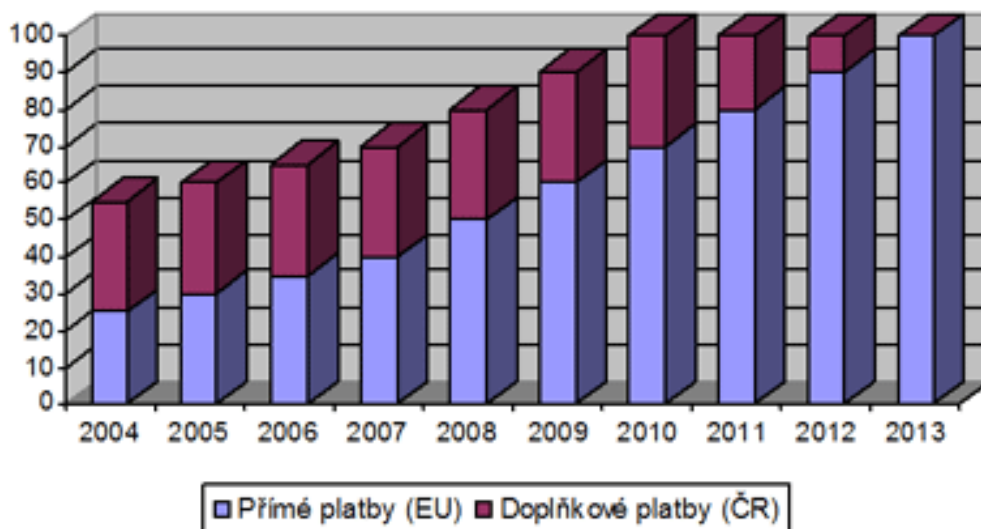
Dotace	2004	2005	2006
Společná organizace trhu	3 530 468	9 885 397	9 935 499
Přímé podpory: SAPS	6 386 870	7 367 455	9 970 000
Přímé podpory: top - up	5 203 451	6 938 400	6 093 700
HRDP	5 886 985	7 070 000	9 015 000

Zdroj: Zemědělec, 2005, č. 51, s. 6.

4.2 Vývoj zemědělské politiky ČR od 1.5. 2004

ČR 1. května 2004 vstoupila do EU. Vstup ČR do EU znamenal pro české zemědělce řadu výhod, zejména ve formě zvýšení příjmů a životní úrovně, vyšších výkupních cen a rozšíření možnosti exportu. Přínos byl i pro společnost obecně, a to ve formě lepšího životního prostředí, vyšších standardů kvality a bezpečnosti potravin a v neposlední řadě i ve tvorbě nových pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu [3, 20].

V současné době existuje několik nástrojů podpory zemědělství v rozšířené Evropě a těmi jsou: přímé platby (v případě ČR dorovnané o tzv. „doplňkové platby“), plán rozvoje venkova, národní podpory, různé operační programy (vinařství, včelařství, rybářství) a tržní opatření. Úroveň podpory agrárního sektoru je však v ČR, oproti staré patnáctce (EU-15), objektivně nižší, což v jistém ohledu vytváří konkurenční nerovnost nejen v podmínkách jednotného trhu unie. Vstupem do EU získala v roce 2004 nová desítka členských států, mezi nimi samozřejmě i ČR, pouze jednu čtvrtinu objemu dotací vyplacených ve starých členských státech EU. Tato nerovnováha bude odstraněna až v roce 2013 - blíže viz následující graf [20].

Zdroj[<http://www.euroskop.cz/687/sekce/zemědělská-politika.htm>.]

Obr.4 - Podíl přímých plateb a doplňkových plateb v ČR (2004 – 2013),

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU

Základním cílem dosavadní koncepce bylo zastavit snižování rozměru českého zemědělství, čehož bylo v podstatě dosaženo. Produkční rozměr zemědělství ČR v období 1998 – 2002 poklesl, avšak v podstatě menší míře než v předchozích letech. Pokračoval pokles počtu pracovníků v zemědělských podnicích v průměru o více než 5 % ročně (zejména v podnicích právnických osob) a snižoval se i podíl zemědělství na celkové zaměstnanosti v národním hospodářství. Podniková struktura byla nadále ve srovnání s EU velmi specifická a vyznačuje se mimořádně vysokým podílem velkých podniků právnických osob, hospodařících převážně na půdě individuálních vlastníků a státu [21].

Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU reaguje na klíčové současné i budoucí problémy a výzvy spojené se zemědělstvím na celosvětové, evropské i domácí úrovni. Koncepce agrární politiky ČR musela být kompatibilní s principy a opatřeními SZP EU a s dalšími opatřeními EU ve vztahu k zemědělství, bezpečnosti potravin, životnímu prostředí a rozvoji venkova. Koncepce reaguje na dříve uvedené strategické cíle při respektování závazného rámce SZP a dalších společných opatření EU a je realizována prostřednictvím programů a opatření, které měli institucionální, legislativní (regulační) či stimulační povahu [21].

Koncepce zemědělské politiky ČR po vstupu do EU byla rozčleněna na tři časové etapy, etapu vstupní (2004 – 2006), etapu přizpůsobení (2007 – 2010) a etapu vyrovnání (2011 – 2013, tzn. po vyrovnání úrovně zemědělství ČR s úrovní podpor stávajících zemí EU). Každá etapa se člení shodně na jednotlivé pilíře a v jejich rámci diferencovaně na jednotlivé programy a opatření. Pilíře zemědělské politiky pro obě etapy jsou následující:

- **Pilíř I – Podpora příjmů zemědělců a snižování rizikovosti zemědělské výroby:** odpovídá pilíři I SZP.
- **Pilíř II – Podpora ochrany životního prostředí:** je součástí strukturálních podpor pilíře II SZP.
- **Pilíř III – Podpora restrukturalizace podniků agrárního sektoru a rozvoje venkova:** je součástí strukturálních podpor pilíře II SZP.
- **Pilíř IV – Podpora obecných služeb pro agrární sektor:** je součástí strukturálních podpor pilíře II SZP, se zaměřením na rozvoj a zlepšení infrastruktury potřebné pro rozvoj agrárního sektoru. Podpora se týká rozvoje institucí a služeb pro agrární sektor a venkov, která není určena jednotlivým podnikům či obcím (výzkum, vzdělání apod.) [3, 21].

Etapa VSTUPNÍ (2004 – 2006)

Zemědělská politika ČR pro etapu vstupní je do značné míry předurčena přístupovou smlouvou a rozhodnutími ČR do konce roku 2003. Šlo zejména o rozhodnutí k uplatnění zjednodušeného systému přímých plateb (SAPR) ze zdrojů EU, o rozhodnutí k úrovni navýšení přímých plateb z národních zdrojů a ke způsobu jeho rozdělení a o rozhodnutí k věcné a finanční struktuře Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP), Operační rozvoj venkova zemědělství (OP) a národních podpor. V období 2004 – 2006 se musí zemědělská politika a agrární sektor ČR připravit na zásadnější změny po roce 2006, které vyplývají ze stávajících i očekávaných problémů a výzev [21].

Etapa PŘIZPŮSOBENÍ (2007 – 2010)

V etapě přizpůsobení by mělo dojít k implementaci opatření, z nichž větší část bude výzkumně a analyticky připravena v etapě vstupní tak, aby byly s větším důrazem nastartovány žádoucí změny v agrárním sektoru ČR, které budou probíhat i za horizontem roku 2013. Do doby souběhu přímých podpor budou opatření SZP modifikována v souladu s přístupovou smlouvou a s definitivním zněním této reformy (říjen 2003). Od roku 2007

bude zjednodušený systém přímých plateb (SAPS) transformován na systém plateb oddělených od produkce (SPS) podle minimálních požadavků a možností řešení reformované SZP. Nadále budou působit podmínky poskytování přímých plateb podle aktualizovaných zásad správné zemědělské praxe (zejména využitím výsledků výzkumu 2004 – 2006), respektive podle dobrovolně přijatých zásad cross compliance [21].

Etapa VYROVNÁNÍ (2011 – 2013)

Předpokládá se, že v roce 2011 bude zemědělská politika ČR plně podřízena reformované SZP, tak jak byla odsouhlasena v roce 2003 (s možnými revizemi po roce 2006). Po roce 2011 budou také přímé podpory hrazeny plně ze zdrojů EU, avšak při uplatnění modularity těchto podpor, tzn. převodu části přímých podpor větších podniků (s ročním objemem přímých podpor větším jak 5 000 euro) do strukturálních podpor (tzn. s možným navýšením OP zemědělství po roce 2011 o zdroje získané uplatněním modularity na úkor přímých plateb).

V letech 2011 – 2013 by mělo dojít, při uplatnění modulace, k plnému financování přímých plateb ze zdrojů EU při povinném respektování podmínek cross compliance. Celkové podpory se zvýší o 9 % a přímé platby o 5 %. Na celkové částce 39,3 mld. Kč se pilíř I podílí 68 % (asi 71 % podpor pilíře I je však podmíněno dodržováním cross compliance), pilíř II asi 12 %, pilíř III 16 % a pilíř IV 5 %. Z hlediska zdrojů podpor (bez uvažování soukromých zdrojů v rámci OP zemědělství) připadá 80 % na zdroje EU a 20 % na národní zdroje. V orientaci HRDP i OP zemědělství jde o další posílení trendů z předchozí etapy, zejména pokud jde o vztah zemědělství k životnímu prostředí a k rozvoji venkova [21].

4.3 Horizontální plán rozvoje venkova ČR na období 2004 – 2006 a Operační program rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství

Horizontální plán rozvoje venkova je základní programový dokument schválený Evropskou komisí v květnu roku 2004 pro poskytování podpory českému zemědělství a venkovskému prostoru z prostředků EU. Cílem HRDP je podněcovat proces nahrazování starších zemědělců mladšími i pomocí opatření “ Předčasné ukončení zemědělské činnosti“, přispělo k udržitelnému využití zemědělské půdy a ke stabilizaci venkovské populace, snížení vodní a větrné eroze půdy, podpora ekologické stability krajiny a zachování, změna struk-

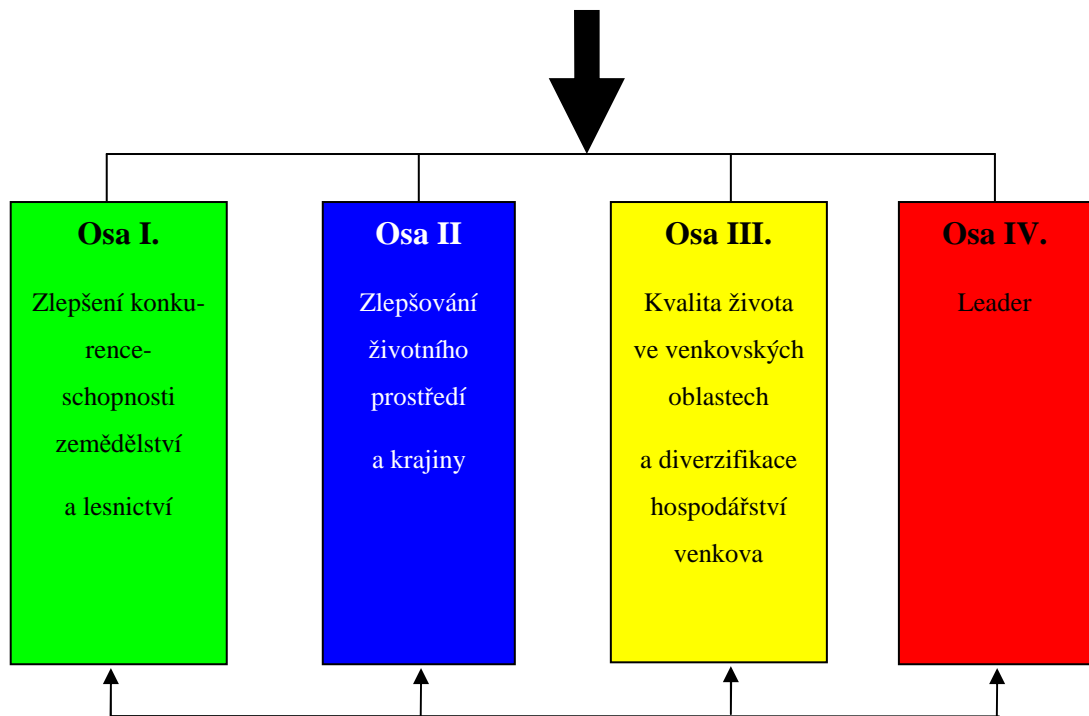
tury zemědělských farem s cílem zajištění jiných příjmů formou diverzifikace jejich aktivit a snížení výměry zemědělsky obdělávaných půd [10, 14].

Operační program rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství umožnil čerpání prostředků z fondů určených pro podporu zemědělství, a to pro období 2004 – 2006. Operační program rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství byl zaměřen především na podporu investičních akcí realizovaných v zemědělství, při zpracování potravinářských výrobků, v lesním a vodním hospodářství, rybářství a při pozemkových úpravách. Cílem podpory bylo zajištění větší konkurenceschopnosti zemědělství prostřednictvím zvýšení produktivity práce, zvýšení přidané hodnoty a kvality zemědělských produktů, a tím zvýšení příjmů v zemědělství [10, 14].

4.4 Fondy pro financování na nové rozpočtové období

Pro SZP EU byly vyčleněny na období 2007 – 2013 dva strukturální fondy, a to EAFRD a EAGGF. Oba fondy jsou platné od 1. ledna 2007 do roku 2013 (s možností prodloužení).

EAFRD - Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (European Agricultural Fund for Rural Development) byl vytvořen na podporu rozvoje venkova v rámci SZP EU. Prostředky z tohoto fondu budou sloužit ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství, potravinářství a lesnictví. Podpořeny budou také nově vznikající podniky na venkově a environmentální projekty. EU klade stále větší důraz na tzv. multifunkční zemědělství, jehož významnou součástí je orientace na nepotravinářské využití zemědělské produkce a politika rozvoje venkova. Program pro rozvoj venkova se skládá ze čtyř os, z nichž první tři osy jsou věcné a poslední metodická. Tyto osy se dále rozdělují na soubory opatření, kterými je program realizován [10, 22].

Obr.5 - EAFRD – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Opatření Osy I. se týkaly modernizace zemědělských podniků, investic do lesů, přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům, dále pozemkových úprav a seskupení producentů. Další finanční výpomoc směřovala na odborné vzdělání a informační činnosti, pomoc začínajícím mladým zemědělcům, využívání poradenských služeb a předčasné ukončení zemědělské činnosti [10, 22].

Pod opatření Osy II spadaly platby za přírodní znevýhodnění, poskytované horským oblastem a platby pro jiné znevýhodněné oblasti, dále pak platby poskytované v rámci oblastí Natura 2000 a Rámcové směrnice pro vodní politiku. Další opatření agroenvironmentální, zalesňování zemědělské půdy, platby v rámci Natury 2000 v lesích a lesnicko – environmentální platby. Finance byly poskytnuty na obnovu lesního potenciálu po kalamitách a podporu společenských funkcí lesů [10, 22].

Opatření předposlední osy se týkaly diverzifikace činností nezemědělské povahy, podpory při zakládání podniků a jejich rozvoje a podpory cestovního ruchu. V neposlední řadě fi-

nance z fondu EAFRD přispívají na obnovu a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby, ochranu a rozvoj kulturního dědictví a vzdělávání a informovanost.

Iniciativou poslední osy je program LEADER. Strategický program LEADER je úspěšnou metodou rozvoje venkova, která se v Evropské unii aplikuje již od počátku devadesátých let minulého století. Jejím cílem je podporovat rozvoj venkovských oblastí, založený na aktivitě místních subjektů, tzn. obcí, podnikatelů a neziskových organizací [10, 22].

Program EAGGF (EZOZF) - Evropský zemědělský orientační a záruční fond (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund) funguje od roku 1962 a lze jej označit jako stěžejní v rámci celého hospodářství EU, protože přerozděluje značný objem finančních prostředků rozpočtu EU (60 – 70 %). Dělí se na dvě sekce, sekci garanční a sekci orientační. Sekce garance financuje opatření, která vyplývají z tržní a cenové politiky. Garanční výdaje jdou například na přímé platby zemědělců nebo na dotaci exportů. Orientační část se zaměřuje na financování programů pomoci začínajícím zemědělcům, podporu vzdělání a výzkumu, rozvoj venkovské infrastruktury a kompenzační vyrovnání pro regiony s méně příznivými podmínkami [2].

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, jak ovlivnila společná zemědělská politika EU, zemědělskou politiku České republiky.

Od roku 1992 prošla SZP EU několika reformami, které změnily její cíle a principy fungování tak, aby odpovídaly potřebám dané doby. Větší důraz začal být kladen na environmentální aspekt zemědělství, kvalitu potravin a rozvoj venkova. Podpory zemědělcům měly být koncipovány tak, aby podpořily více jejich orientaci na trh a zvýšily konkurenceschopnost na světových trzích.

Zemědělská politika ČR se po roce 1989 musela nejprve vypořádat přechodem systému na tržní hospodářství. Procesy privatizace, restituce a transformace byly hlavními nástroji této smlouvy. Pro stabilizaci trhu se zemědělskými produkty byl zřízen Státní fond tržní regulace (SFTR), který byl později právě vzhledem k požadavkům Evropské unie transformován na SZIF a akreditován jako platební agentura. I zákon o zemědělství z roku 1997, byl v souvislosti se vstupem České republiky do EU novelizován. V kontextu reformy SZP EU byly v rámci zemědělské politiky ČR realizovány programy Horizontální plán rozvoje venkova a Operační program rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství, které plynule přešly v Program rozvoje venkova.

Zemědělská politika ČR se po vstupu do EU změnila. Pro české zemědělce přinesla řadu výhod, zejména ve formě zvýšení příjmů a životní úrovně, vyšších výkupních cen a rozšíření možnosti exportu. Měla i přínos pro společnost obecně, a to ve formě lepšího životního prostředí a v tvorbě nových pracovních míst ve zpracovatelském průmyslu.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] SZP EU [on-line]. [cit-2009-03-13]. Dostupný z World Wide Web:
<<http://www.euroskop.cz/40457/clanek/spolecna-zemedelska-politika-evropske-unie/>>.
- [2] BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*, Brno: Mendlova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, 2001. 116 s. ISBN 80-7157-514-3.
- [3] NOVÁK, V., KADIDLOVÁ, H., BUŇKA, F. *Ekonomika výživy a výživová politika II., Vývoj zemědělské politiky EU a ČR*. Zlín: UTB, 2006. 117 s. ISBN 80-7318-451-6.
- [4] MARTIN MICHALEC, *Evropská zemědělská politika*. [Bakalářská práce]. Brno: Masarykova univerzita, 2008.
- [5] NEUMANN, P. *Společná zemědělská politika EU: Vznik, vývoj a reformy, mezinárodní komplikace*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2004. ISBN 80-245-0814-1.
- [6] MAGDALÉNA KOKTAVÁ, *Vývoj společné zemědělské politiky EU po roce 2000*. [Bakalářská práce]. Zlín: UTB, 2008.
- [7] TOMÁŠ BURIAN, *Dopady reformy společné zemědělské politiky EU z hlediska jejího financování*. [Bakalářská práce]. Brno: Masarykova Univerzita, 2008.
- [8] Reforma SZP roku 2003 [on-line]. [cit-2009-03-14]. Dostupný na World Wide Web:
<<http://www.google.cz/clanek/reforma-SZP-roku-2003/>>
- [9] JEDLIČKA, J. *Regionální politika EU a její dopad na ČR* [on-line]. [cit.2009-04-24]. Dostupný na World Wide Web:
<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/Regionalni_politika_CR.pdf/>.
- [10] PĚLUCHA, M. A KOL. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007 – 2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: Institut pro strukturální politiku, 2006, 162s, ISBN 80-86684-42-3.
- [11] TALICH, P. Zkušenosti s cross compliance. *Zemědělec*. 2008. č. 3., s. 26.
- [12] Pozemková reforma [on-line]. [cit-2009-03-04]. Dostupný na World Wide Web:
<<http://www.ucebni-estranky.cz/dejepis/pozemkova-reforma/>>
- [13] Přímé platby [on-line]. [cit-2009-03-04]. Dostupný na World Wide Web:
<<http://www.google.cz/ec.europa.eu/agriculture/sfp/index-cs.htm/>>

- [14] Společná zemědělská politika [on-line]. [cit-2009-04-24]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.csas.cz/banka/content/inet/internet/cs/CAP.pdf>>
- [15] Výroční zpráva SZIF 2006 [on-line]. [cit-2009-03-13]. Dostupný na World Wide Web: <[http://www.szif.cz/výroční-zpráva-SZIF-2006.pdf/](http://www.szif.cz/vyrocní-zpráva-SZIF-2006.pdf/)>
- [16] Fond SAPARD [on-line]. [cit-2009-04-24]. Dostupný na World Wide Web. <http://www.szif.cz/irj/go/km/docs/apa_anon/csúdokumenty_ke_stažení/sapard/116039261.pdf>
- [17] LUKÁŠ, Z., NEUMANN, P. *Společná zemědělská politika EU – Regionální a strukturální politika EU*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2000. ISBN 80-245-0064-7.
- [18] Mléčné kvóty [on-line]. [cit-2009-03-13]. Dostupný z World Wide Web: <<http://www.szif.cz/mlecne-kvoty.pdf>>
- [19] Katarské kolo problém s WTO [on-line]. [cit-2009-04-24]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.seminarky.cz/Katarske-kolo-problem-EU-s-WTO-13197.htm>>
- [20] Zemědělská politika [on-line]. [cit-2009-04-05]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.euroskop.cz/687/sekce/zemedelska-politika.htm>>
- [21] Koncepce agrární politiky ČR pro období po vstupu do EU (2004 – 2013) [on-line]. [cit-2009-03-20]. Dostupný na World Wide Web: <http://www.mze.cz/attachment/koncepce_a_pol_CR.pdf>
- [22] Program LEADER [on-line]. [cit-2009-03-13]. Dostupný na World Wide Web: <<http://www.denik.obci.cz/go/clanek.asp?id=6267173>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

BSE	Bovine spongiforme encefalopatie – nemoc šílených krav
CC	Cross compliance – křížová shoda
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova - European Agricultural Fund for Rural Development
EAGGF	European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – Evropský zemědělský orientační a záruční fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
JZD	Jednotná zemědělská družstva
GATT	General Agreement on Tariffs and Trade – všeobecná dohoda na clech a obchodu
HACCP	Hazard Analysis Critical Control Points system – analýza rizik a kritické kontrolní body
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
ČSSS	Československé státní statky
ZNZ	Zemědělské nákupní závody
ISPA	Instrument for Structural Policies for Pre - Accession
STS	Strojně traktorové stanice
MZe ČR	Ministerstvo zemědělství České republiky
OP	Operační program rozvoje venkova a multifunkčního zemědělství
PHARE	Poland and Hungary Assistance in Restructuring Economy
SAPARD	Special Accession Programme for Agriculture and Rural Development
SEUROP	Systém k hodnocení jakosti poražených hospodářských zvířat
SFTR	Státní fond tržní regulace
SZIF	Státní zemědělský a intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika

PGRLF Podpůrný a generační rolnický a lesnický fond

WTO World Trade Organization – Světová obchodní organizace

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 Zásoby z nadprodukce 1990 – 2000	18
Obr. 2 Průměrná přímá platba €/ha	19
Obr. 3 Proplácené projekty dle opatření v letech 2002 – 2005	32
Obr. 4 Podíl přímých plateb a doplňkových plateb v ČR (2004 – 2013)	37
Obr. 5 EFARD – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova	41

SEZNAM TABULEK

Tab. 1 Porovnání soběstačnosti ES 12 v hlavních potravinách	16
Tab. 2 Finální podoba modulace	25
Tab. 3 Indikativní rozdělení prostředků nástroje ISPA pro kandidátské země	33
Tab. 4 Vyplácené a rozpočtové dotace SZIF dle období (v tis. Kč)	36